

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI**

TÜRK-MOĞOL DİL İLİŞKİSİ ve ÇUVAŞÇA

DOKTORA TEZİ

**Hazırlayan
Feyzi ERSOY**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ahmet B. ERCİLASUN**

Ankara - 2008

ONAY

Feyzi ERSOY tarafından hazırlanan “**Türk-Moğol Dil İlişkisi ve Çuvaşça**” başlıklı bu çalışma 21.02.2008 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türk Dili Bilim Dalında **DOKTORA TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

.....
Prof. Dr. Ahmet Bican ERCİLASUN
(Danışman / Başkan)

.....
Prof. Dr. İsmet CEMİLOĞLU

.....
Prof. Dr. M. Fatih KİRİŞÇİOĞLU

.....
Prof. Dr. Çetin PEKACAR

.....
Doç. Dr. Önal KAYA

SÖZ BAŞI

Altay dillerinin akrabalığı konusu, geçtiğimiz yüzyılın en çok tartışılan dil meselelerinden biri olmuştur. Diller arasındaki ortaklıkların genetik bir bağdan mı yoksa karşılıklı ilişkilerden mi kaynaklandığı sorusuna uzun yıllar cevap aranmıştır. Sorunun cevabı, hâlâ net olarak verilemese de Nostratik ve Avrasyatik gibi daha büyük dil ailelerinin tartışıldığı günümüzde pek çok araştırmacı “akrabalık” kelimesinin kapsamını genişletmiş görünmektedir.

Türkçe ve Moğolca, Altay dillerinin iki büyük kolu olarak Altayistik alanında belki de üzerinde en fazla durulan diller olmuşlardır. Çuvaş Türkçesi de sahip olduğu karakteristik özellikler sebebiyle yine bu alanda en çok dikkat çeken Türk lehçesi olmuştur. Bununla birlikte yapılan pek çok çalışmanın Çuvaşça ayağı eksik kalmıştır. Bu çalışmada, Çuvaşça da dahil edilerek mesele yeniden ele alınmış ve gözler önüne serilmiştir. Çalışmamız, yıllardır süren Türk-Moğol dil akrabalığı tartışmalarına bir nokta koymak ve son sözü söylemek amacıyla hazırlanmamıştır. Çalışmamızın amacı, var olan malzemedен yola çıkıp aynı zamanda yeni örnekler ilave ederek meselenin tarihî geçmişini ortaya koymak ve konuya bazı yeni katkılar yapmaktır.

Çalışmamızın Türkçe bahsi Eski Türkçe ile sınırlandırılmıştır. Altayistlerce Moğol istilasından önceki dönem daha çok dikkate değer bulunduğu için böyle bir yol seçilmiştir. Çuvaşça dışındaki lehçelerden malzeme toplamak birkaç kişilik bir ekibin bile çok fazla zamanını alacağından çağdaş lehçelere tam anlamıyla temas edilmemiştir. Yalnızca leksikoloji bölümünde diğer lehçelerle Moğolcanın ilişkisine kısaca değinilmiştir. Bununla birlikte “Ortak Kelimeler” listemize lehçelerden örnekler alınmamıştır. Moğolca için ise daha çok Klasik Moğolca ve Çağdaş Moğolca esas alınmıştır. Moğolcanın Kalmuk ve Buryat gibi çağdaş lehçelerinden ziyade bugün Moğolistan’da ağırlıklı olarak konuşulan Halha lehçesi esas alınmış ve Çağdaş Moğolca başlığı ile bu lehçe kastedilmiştir.

Metin oluştururken tekrardan ve uzun ifadelerden kaçınmak için zaman zaman “Çuvaş Türkçesi” yerine “Çuvaşça” ifadesi kullanılmıştır. Tezimizin adında da bu böyle olmuştur. Burada bir ikileme kalmak ya da Çuvaş Türkçesine ayrı bir dil yakıştırması yapmak düşüncesi elbette mevcut değildir.

Çalışmamız “Giriş” bölümünden sonra gelen “Ses Bilgisi”, “Şekil Bilgisi”, “Leksikoloji” ve “Söz Dizimi” ana başlıklarından oluşmuştur. “Giriş” bölümünde Türkçe, Moğolca ve Çuvaşça hakkında bilgiler verilmiş, ayrıca “Altay Dilleri Teorisi Tarihi” başlıklı alt bölümde teorinin tarihi ele alınmıştır. Bu bölüme özellikle Çuvaş ve Moğol araştırmacıların çalışmaları ilave edilmiştir.

Birinci bölüm olan “Ses Bilgisi”nde ilk olarak rotasizm/zetasizm ve lamdasizm/sigmatizm konusu ele alınmıştır. Bu bölümde meselenin tarihî geçmişi özetlenmiş ve şimdiye kadar ortaya konan örneklerin tam listesi verilmeye çalışılmıştır. Burada ikinci olarak Ana Altayca **p* ele alınmıştır. Ana Altayca **p* işlenirken de bir önceki konuda olduğu gibi yine meselenin tarihî geçmişi ve ortaya konulan örnekler sunulmuş; ayrıca Halaçça *h*-’li kelimelerin Çuvaş Türkçesindeki durumları anlatılmıştır. Teorinin problemlili olan bu konularından sonra “Ses Bilgisi” bahsi Moğolca, Türkçe ve Çuvaşça ses denklikleriyle sürdürülmüştür. Bu bölümün oluşturulmasında ağırlıklı olarak leksikoloji kısmında hazırladığımız ortak kelimeler listesi kullanılmıştır. “Ortak Kelimeler” listemiz Moğolca sözlük esasında hazırlandığı için ses denklikleri de Moğolca sesler esas alınarak sunulmuştur. Ses denklikleri verilirken kelime başı ses denklikleri esas alınmış ve tam liste verilmeye çalışılmıştır. Örneklerin sonundaki parantezin içinde meseleye daha önce temas etmiş araştırmacılara işaret edilmiştir.

“Şekil Bilgisi” adlı ikinci bölümde yapım ve çekim ekleriyle sıfat ve zamir üzerinde durulmuştur. Bu bölümde ağırlıklı olarak ortak unsurlar ele alınmıştır. Ekler işlenirken önce, varsa ekle ilgili görüşler sunulmuş, sonra incelediğimiz dillerde ekin kullanım özellikleri gösterilmiştir. Sıfat ve zamir konuları işlenirken de klasik bir gramer metodu takip edilmemiş, tartışmalı denilebilecek ya da üzerinde özellikle durulmuş konular ele alınmıştır. Bununla birlikte bizim dikkatimizi çeken konular da

ilave edilmiştir. Sıfat konusu işlenirken sıfatlar çeşitlerine göre sınıflandırılmamış sadece Moğolca ile Türkçe arasında görülen bariz benzerlik ve farklılıklara değinilmiştir. Leksikoloji bahsi ortak kelimeleri vereceği için sıfatlar ve zarflarda görülen ortak kelimeler bu bölümde işlenmemiştir.

“Leksikoloji” bölümünde önce Türkçe ve Moğolca üzerine yapılan çalışmalara yer verilmiş, sonra ortak kelimeler sıralanmıştır. Yapılan çalışmalar değerlendirilirken, tezimizin diğer bölümlerinin aksine Türkçe için Eski Türkçe ve Çuvaşça sahalalarının dışına da çıkmıştır. “Ortak Kelimeler” adını verdiğimiz bu bölümün ikinci kısmında Türkçe, Moğolca ve Çuvaşça esasında ortak olduğu düşünülen kelimeler sıralanmıştır. Bu bölüm hazırlanırken Günay Karaağaç tarafından dilimize çevrilen Lessing’in Klasik Moğolca sözlüğü esas alınmıştır. Kelimeler, takibi kolaylaştırmak için leksik sınıflandırmaya tabi tutulmamış, Moğolca-Türkçe sözlükteki alfabetik sıraya göre dizilmişlerdir. Burada önce kelimenin Klasik Moğolca ve Çağdaş Moğolca şekilleri verilmiş, sonra yanlarına Eski Türkçe ve Çuvaşça karşılıkları yazılmıştır. Kelime karşılıkları Türkiye Türkçesi ile yazılırken tırnak içindeki yazılıştaki alıntı yapılan kaynağın imlasına sadık kalınmıştır. Kelime denkliğinden, bizden önce bir şekilde bahseden bir araştırmacı olmuş ise madde sonunda parantez içinde ve daha küçük punto ile bu belirtilmiştir. Denklik verirken çok sık tekrarlanan bazı kelimelerde, denklikten bahseden bütün araştırmacıları parantez içinde göstermek mümkün olmayacağından belli başlı isimler tercih edilmiştir.

Maddeler hâlinde sıraladığımız “Ortak Kelimeler” bölümünde 780 madde başı yer almış, ayrıca bizim Lessing’de rastlamadığımız ama Şçerbak ve Gülensoy gibi araştırmacılarca ele alınan bazı kelime denklikleri de ana listemizin sonunda “Ekler” başlığı altında verilmiştir. Ortak kelimeler listesi hazırlanırken pek çok sözlük ve çalışma taranmıştır. Moğolca kelimeler için başta Lessing’in sözlüğü fişlenmiştir. Sonra, DLT ve Kutadgu Bilig indeksleri ile Uygurca sözlüklere bakılmıştır. Starostin ve arkadaşlarınınca hazırlanan 3 ciltlik Altay dillerinin etimolojik sözlüğünün yanı sıra künyeleri kaynakçada belirtilen Çuvaşçanın iki etimoloji sözlüğü, Räsänen, Clauson ve Eren tarafından hazırlanan etimoloji sözlükleri,

Doerfer'in dört ciltlik *Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen* başlıklı çalışması ile çeşitli makaleler de bu bölüm için taranmış ve gözden geçirilmiştir. Kelimelerden sonra verilen tablo yardımıyla kelimenin hangi diller arasında ortak olduğu, kelimenin türü, ilk kez gösterilip gösterilmediği gibi hususlara temas edilmiştir. Bu bölümde ayrıca Swadesh'in 100 kelimelik temel kelime listesi esas alınarak bir tablo da sunulmuştur.

“Söz Dizimi” bölümünde ortaklıklardan ziyade daha çok farklılıklar üzerinde durulmuştur. Moğolca çeşitli eserlerden ve hikâye kitaplarından taradığımız cümleler ve kelime grupları Eski Türkçe ve Çuvaşça örneklerle karşılaştırılmıştır. Bu bölüm hazırlanırken kelime gruplarının ve cümle ögelerinin tamamını almak yerine farklılıkların görüldüğü yapıları göstermek tercih edilmiştir.

Ünlü Fransız araştırmacı J. P. Roux, *Moğol İmparatorluğu Tarihi* adlı eserinin “Giriş” bölümünde farklı dillerde ve çok fazla olan kaynaklardan bahsederken, pek çok dil bilen olağanüstü bir kimse olsak bile tek bir insan ömrünün belgeleri birbirleriyle karşılaştırmaya yetmeyeceğini söylemiştir. Ahmet B. Ercilasun da *Türk Dili Tarihi*'nin ön sözünde Moğolistan ve Çin içlerinden Orta Avrupa'ya, Sibiry'a'dan Hindistan ve Kuzey Afrika'ya kadar geniş bir varlık gösteren bir dilin tarihini yazmanın zorluğundan söz eder. Meseleye bu açıdan yaklaşan belki başka araştırmacılar da olmuştur. Şüphesiz hepsi de haklıdır. Yapılan yayınların ve yayınlarda görülen dillerin çeşitliliği gerçekten dikkat çekicidir. Rusça, İngilizce, Fransızca, Almanca, Çince, Korece, Moğolca, Macarca, Japonca vb. dillerde yapılan yayınlar o kadar çoktur ki bir araştırmacının bunların hepsinden haberdar olduğunu iddia etmesi pek de inandırıcı olmayacaktır. Konunun güncelliğini kaybetmemesi, yayınların sürekliliğini sağlamıştır. Tezimizin başlangıç tarihi 2003'ten bu yana pek çok yeni yayının yapılması da bunun bir göstergesidir. Akla gelen ilk örneklerden biri Marcel Erdal'ın *A Grammar of Old Turkic* adlı eseridir. Bu noktadan hareketle, tezimizi hazırlarken bu yayın çokluğuna rağmen “Kaynakça”da belirttiğimiz temel eserleri görme ve yararlanma imkânımız olsa da göremediğimiz ya da ulaşamadığımız pek çok eser olabileceği hususuna da temas etmekte fayda olacağı düşüncesindeyiz.

Tezimizi hazırlarken çok fazla kaynakla meşgul olmamız, beraberinde bizleri font çeşitliliği ile karşı karşıya getirmiştir. Metnin daha kolay takibi ve herhangi bir karışıklığa sebep olmama kaygısı ile bu hususta metni yazarken açıklamalar bölümünde belirttiğimiz değişikliklere gidilmiştir.

Çalışmamızda Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanmış olan 2005 baskılı “Yazım Kılavuzu” esas alınmıştır. Tırnak içindeki alıntılarda alıntı yapılan metnin imlasına dokunulmamıştır.

Bu çalışmaya hocam Prof. Dr. Ahmet B. Ercilasun’un öneri ve teşvikleriyle başladım. Her şeyden önce böyle bir konuda çalışma imkânını bana verdiği için kendisine teşekkür ederim. Asla azalmayan ilim aşkı ve derin bilgi birikimi ile kendisi her zaman yol göstericim olmuştur. Ayrıca tez izleme komitemde bulunan hocalarımdan, başta bir süre danışmanlığımı da yürütmüş olan Prof. Dr. Fatih Kirişçiöğlü olmak üzere, Prof. Dr. İsmet Cemiloğlu ve Prof. Dr. Fatma Özkan’a da tezimin oluşmasındaki katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunarım. Gerek tez çalışmamda gerekse diğer bütün çalışmalarında bir an olsun desteğini ve yardımını benden esirgememiş olan hocam Prof. Dr. Leylâ Karahan’a da en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Diğer hocalarımdan da bu süreçteki destek ve teşviklerini unutmamalıyım. Kendilerine teşekkür borçluyum. Gerek Çuvaşistan, gerekse Moğolistan’da bulunduğum sırada yardımını gördüğüm dostları da burada tek tek saymak keşke mümkün olsa!

Son olarak aileme ve Moğolistan’da bulunduğum bir yıl içinde benimle birlikte bulunamasa da her zaman yakın desteğini ve fedakârlığını gördüğüm sevgili eşim Habibe Ersoy’a da teşekkürü bir borç bilirim.

07. 07. 2007

Feyzi ERSOY

İÇİNDEKİLER

SÖZ BAŞI	i
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	xvi
GİRİŞ	1
1. DİL İLİŞKİSİ KAVRAMINA KISA BİR BAKIŞ	1
2. TÜRK DİLİNE GENEL BİR BAKIŞ	10
3. MOĞOL DİLİ ve TARİHİNE GENEL BİR BAKIŞ	20
3.1. Türk-Moğol İlişkilerinin Tarihi Perspektifi	20
3.2. Moğolca ve Moğol Dili Tarihi	25
3.3. Moğol Yazısının Gelişimi ve Moğolların Kullandığı Alfabeler	37
3.4. Moğol Dil Bilimi Tarihi.....	46
4. ÇUVAŞ TÜRKÇESİNE GENEL BİR BAKIŞ.....	49
5. ALTAY DİLLERİ TEORİSİ TARİHİ	58
1. BÖLÜM	
SES BİLGİSİ	
1.1. MOĞOLCA, TÜRKÇE ve ÇUVAŞÇA ARASINDAKİ SES DENKLİKLERİ	90
1.1.1. r/z, l/ş Denklikleri ve Rotasizm / Zetasizm; Lamdasizm / Sigmatizm Tartışmaları.....	90
1.1.1.1. Rotasizm / Zetasizm İçin Verilen Örneklerin Listesi.....	124
1.1.1.2. Eklerde Zetasizm.....	136
1.1.1.3. Geç Zetasizm	136
1.1.1.4. Lamdasizm / Sigmatizm İçin Verilen Örneklerin Listesi.....	138
1.1.1.5. Geç Sigmatizm.....	143
1.1.1.6. Türkçe -l = Çuv. -l Denklğine Uyan Kelimeler ve Bu Kelimelerin Moğolcadaki Karşılıkları.....	146
1.1.1.7. Türkçe -ş = Çuv. -ş Denklğine Uyan Kelimeler ve Bu Kelimelerin Moğolcadaki Karşılıkları.....	148
1.1.1.8. Türkçe -r = Çuv. -r Denklğine Uyan Kelimeler ve Bu Kelimelerin Moğolcadaki Karşılıkları.....	149
1.1.2. Ana Altayca *p- Meselesi	152
1.1.2.1. Halaçça h-‘li Kelimelerin Çuvaş Türkçesindeki Durumu	171
1.1.3. KM. b-.....	174
1.1.3.1. KM. b- ~ ÇM. b- ~ ET. b- ~ Çuv. p-.....	175
1.1.3.2. KM. b- ~ ÇM. b- ~ ET. b-	178
1.1.3.3. KM. b- ~ ÇM. b- ~ Çuv. p-.....	184
1.1.4. KM. ç-.....	185
1.1.4.1. KM. ç- ~ ÇM. ts- ~ ET. t- ~ Çuv. t-	186
1.1.4.2. KM. ç- ~ ÇM. ts- ~ ET. t- ~ Çuv. ç-	186
1.1.4.3. KM. ç- ~ ÇM. ts- ~ ET. t-.....	186
1.1.4.4. KM. ç- ~ ÇM. ts- ~ ET. ç- ~ Çuv. ç-.....	186
1.1.4.5. KM. ç- ~ ÇM. ts- ~ ET. ç-	187

1.1.4.6. KM. ç- ~ ÇM. ts- ~ Çuv. ç-	188
1.1.4.7. KM. ç- ~ ÇM. ts- ~ ET. ç- ~ Çuv. ç̇-.....	189
1.1.4.8. KM. ç- ~ ÇM. ts- ~ Çuv. ç̇-.....	189
1.1.4.9. KM. ç- ~ ÇM. ç ~ ET. ç- , Çuv. ç-.....	190
1.1.4.10. KM. ç- ~ ÇM. ç ~ ET. ç-.....	190
1.1.4.11. KM. ç- ~ ÇM. ç ~ Çuv. ç-.....	191
1.1.4.12. KM. ç- ~ ÇM. ç- ~ ET. t- ~ Çuv. ç-.....	191
1.1.4.13. KM. ç- ~ ÇM. ç- ~ ET. t-.....	192
1.1.4.14. KM. ç- ~ ÇM. ç- ~ Çuv. ç̇-.....	192
1.1.4.15. KM. ç- ~ ÇM. ç- ~ ET. s- ~ Çuv. s-.....	192
1.1.5. KM. d-.....	193
1.1.5.1. KM. d- ~ ÇM. d- ~ ET. t- ~ Çuv. t-.....	193
1.1.5.2. KM. d- ~ ÇM. d- ~ Çuv. t-.....	194
1.1.5.3. KM. d- ~ ÇM. d- ~ ET. t-.....	195
1.1.5.4. KM. d- ~ ÇM. d- ~ ET. y-.....	196
1.1.5.5. KM. d- ~ ÇM. d- ~ ET. y- ~ Çuv. y-.....	197
1.1.5.6. KM. d- ~ ÇM. d- ~ ET. y- ~ Çuv. ç̇-.....	197
1.1.6. KM. g-, k-.....	198
1.1.6.1. KM. g- ~ ÇM. g- ~ ET. k- ~ Çuv. h-.....	198
1.1.6.2. KM. g- ~ ÇM. g- ~ ET. k-.....	198
1.1.6.3. KM. k- ~ ÇM. h- ~ ET. k-.....	199
1.1.6.4. KM. g- ~ ÇM. g- ~ ET. k- ~ Çuv. k-.....	201
1.1.6.5. KM. k- ~ ÇM. h- ~ ET. k- ~ Çuv. k-.....	202
1.1.6.6. KM. g- ~ ÇM. g- ~ ET. t- ~ Çuv. t-.....	204
1.1.7. KM. m-.....	204
1.1.7.1. KM. m- ~ ÇM. m- ~ ET. b- ~ Çuv. p-.....	204
1.1.7.2. KM. m- ~ ÇM. m- ~ Çuv. m-.....	205
1.1.7.3. KM. m- ~ ÇM. m- ~ ET. m-.....	205
1.1.7.4. KM. m- ~ ÇM. m- ~ ET. m- ~ Çuv. p-.....	206
1.1.7.5. KM. m- ~ ÇM. m- ~ ET. m- ~ Çuv. m-.....	206
1.1.8. KM. n-.....	206
1.1.8.1. KM. n- ~ ÇM. n- ~ ET. y- ~ Çuv. ç̇-.....	207
1.1.8.2. KM. n- ~ ÇM. n- ~ ET. y-.....	207
1.1.8.3. KM. n- ~ ÇM. n- ~ Çuv. n-.....	209
1.1.9. KM. s-.....	209
1.1.9.1. KM. s- ~ ÇM. s- ~ ET. s- ~ Çuv. s-.....	209
1.1.9.2. KM. s- ~ ÇM. s- ~ ET. s-.....	211
1.1.9.3. KM. s- ~ ÇM. s- ~ Çuv. s-.....	213
1.1.9.4. KM. s- ~ ÇM. ş- ~ ET. t- ~ Çuv. ç̇-.....	214
1.1.9.5. KM. s- ~ ÇM. ş- ~ ET. s- ~ Çuv. ç̇-.....	214
1.1.9.6. KM. s- ~ ÇM. ç- ~ ET. ç̇- ~ Çuv. s-.....	215
1.1.9.7. KM. s- ~ ÇM. ç̇- ~ ET. y- ~ Çuv. ç̇-.....	215
1.1.9.8. KM. s- ~ ÇM. ç̇- ~ ET. s- ~ Çuv. s-.....	215

1.1.10. KM. t-	216
1.1.10.1. KM. t- ~ ÇM. t- ~ ET. t- ~ Çuv. t-	216
1.1.10.2. KM. t- ~ ÇM. t- ~ ET. t-	219
1.1.10.3. KM. t- ~ ÇM. t- ~ Çuv. t-	222
1.1.10.4. KM. t- ~ ÇM. t- ~ ET. t- ~ Çuv. ç-	223
1.1.10.5. KM. t- ~ ÇM. t- ~ ET. t- ~ Çuv. Ø-	223
1.1.11. KM. h-	223
1.1.11.1. KM. h- ~ ÇM. h- ~ ET. k- ~ Çuv. h-	223
1.1.11.2. KM. h- ~ ÇM. h- ~ ET. k- ~ Çuv. k-	225
1.1.11.3. KM. h- ~ ÇM. h- ~ ET. k-	226
1.1.11.4. KM. h- ~ ÇM. h- ~ Çuv. h-	230
1.1.12. KM. c-	231
1.1.12.1. KM. c- ~ ÇM. z- ~ ET. y-	231
1.1.12.2. KM. c- ~ ÇM. z- ~ ET. y- ~ Çuv. ş̇-	232
1.1.12.3. KM. c- ~ ÇM. c- ~ ET. y- ~ Çuv. ş̇-	233
1.1.12.4. KM. c- ~ ÇM. z- ~ ET. y- ~ Çuv. y-	233
1.1.12.5. KM. c- ~ ÇM. z- ~ ET. y-	233
1.1.12.6. KM. c- ~ ÇM. z- ~ Çuv. y-	235
1.1.12.7. KM. c- ~ ÇM. z- ~ ET. y- ~ Çuv. ç-	235
1.1.12.8. KM. c- ~ ÇM. z- ~ ET. y- ~ Çuv. s-	236
1.1.12.9. KM. c- ~ ÇM. z- ~ Çuv. ş̇-, ş̇-	236
1.1.13. KM. y-	236
1.1.13.1. KM. y- ~ ÇM. y- ~ ET. y- ~ Çuv. ş̇-	236
1.1.13.2. KM. y- ~ ÇM. y- ~ ET. y-	237
1.1.14. KM. a-	237
1.1.14.1. KM. a- ~ ÇM. a- ~ ET. a- ~ Çuv. a-	238
1.1.14.2. KM. a- ~ ÇM. a- ~ ET. a- ~ Çuv. u-	238
1.1.14.3. KM. a- ~ ÇM. a- ~ ET. a- ~ Çuv. ı-	240
1.1.14.4. KM. a- ~ ÇM. a- ~ ET. a-	240
1.1.14.5. KM. a- ~ ÇM. a- ~ ET. e- ~ Çuv. a-	244
1.1.15. KM. e-	244
1.1.15.1. KM. e- ~ ÇM. e- ~ ET. e- ~ Çuv. a-	244
1.1.15.2. KM. e- ~ ÇM. e- ~ ET. e- ~ Çuv. i-	245
1.1.15.3. KM. e- ~ ÇM. e- ~ Çuv. i-	246
1.1.15.4. KM. e- ~ ÇM. e- ~ ET. e- ~ Çuv. ü-	246
1.1.15.5. KM. e- ~ ÇM. e- ~ ET. e-	246
1.1.15.6. KM. e- ~ ÇM. e- ~ ET. a- ~ Çuv. a-	247
1.1.15.7. KM. e- ~ ÇM. e- ~ ET. a-	248
1.1.15.8. KM. e- ~ ÇM. e- ~ Çuv. a-	248
1.1.16. KM. i-	248
1.1.16.1. KM. i- ~ ÇM. i- ~ ET. i- ~ Çuv. yï-	248
1.1.16.2. KM. i- ~ ÇM. i- ~ ET. i-, ı-	249
1.1.16.3. KM. i- ~ ÇM. y- ~ ET. i-, ı-	249
1.1.16.4. KM. i- ~ ET. i-, ı-	249
1.1.16.5. KM. i- ~ ÇM. y- ~ ET. i-, y- ~ Çuv. y-	250

1.1.17. KM. o-.....	250
1.1.17.1. KM. o- ~ ÇM. o- ~ ET. o- ~ Çuv. ĩ-, u-, o-, vı-, vu-	250
1.1.17.2. KM. o- ~ ÇM. o- ~ ET. o-	251
1.1.18. KM. ö-.....	251
1.1.18.1. KM. ö- ~ ÇM. ö- ~ ET. ö-	251
1.1.19. KM. u-.....	252
1.1.19.1. KM. u- ~ ÇM. u- ~ ET. u- ~ Çuv. u-.....	252
1.1.19.2. KM. u- ~ ÇM. u- ~ ET. o- ~ Çuv. yĩ-.....	252
1.1.19.3. KM. u- ~ ÇM. u- ~ ET. u-	253
1.1.19.4. KM. u- ~ ÇM. u- ~ ET. u-, Çuv. vı, vı-.....	254
1.1.19.5. KM. u- ~ ÇM. u- ~ ET. i-	254
1.1.19.6. KM. u- ~ ÇM. u- ~ ET. a-	254
1.1.20. KM. ü-.....	255
1.1.20.1. KM. ü- ~ ÇM. ü- ~ ET. ö-, Çuv. vı-, vı-.....	255
1.1.20.2. KM. ü- ~ ÇM. ü- ~ ET. ö-	255
1.1.20.3. KM. ü- ~ ÇM. ü- ~ ET. i-, Çuv. ĩ-	255
1.1.21. Kelime Sonunda Açık Hece / Kapalı Hece Meselesi	261
1.1.21.1. K.Moğ. -V ~ ET. -Ø ~ Çuv. -Ø	263
1.2. Ünlü Uyumu.....	275

2.BÖLÜM ŞEKİL BİLGİSİ

2.1. YAPIM EKLERİ.....	279
2.1.1. İsimden İsim Yapma Ekleri	279
2.1.1.1. ET. +çI, KM. +çi, +çin, ÇM. +ç, +çin, Çuv. +şı, +şı.....	279
2.1.1.1.1. Eski Türkçede	280
2.1.1.1.2. Klasik Moğolcada	280
2.1.1.1.3. Çağdaş Moğolcada	281
2.1.1.1.4. Çuvaşçada	281
2.1.1.2. ET. +Ilg, KM. +Ilg, ÇM. +Ilg, +Ilg, Çuv. +lıh, +lık	281
2.1.1.2.1. Eski Türkçede	282
2.1.1.2.2. Klasik Moğolcada	282
2.1.1.2.3. Çağdaş Moğolcada	283
2.1.1.2.4. Çuvaşçada	283
2.1.1.3. ET. +sIg, KM. +msUg, ÇM. +msAg, +msOg	283
2.1.1.3.1. Eski Türkçede	284
2.1.1.3.2. Klasik Moğolca	284
2.1.1.3.3. Çağdaş Moğolcada	284
2.1.1.4. ET. +sAk, KM. +sAg, ÇM. +sAg, +sOg.....	285
2.1.1.4.1. Eski Türkçede	285
2.1.1.4.2. Klasik Moğolcada	285
2.1.1.4.3. Çağdaş Moğolcada	286
2.1.1.5. ET. +şIn, KM. +gçin	286
2.1.1.5.1. Türkiye Türkçesinde.....	286

2.1.1.5.2. Klasik Moğolcada	286
2.1.1.6. ET. +DAki, KM. +DAki	287
2.1.1.6.1. Eski Türkçede	287
2.1.1.6.2. Klasik Moğolcada	287
2.1.1.7. ET. +kI, +gI, KM. +ki, Çuv. +çi, +hi, +ri, +ti	287
2.1.1.7.1. Eski Türkçede	288
2.1.1.7.2. Klasik Moğolcada	288
2.1.1.7.3. Çuvaşçada	288
2.1.1.8. ET. +sXz, KM. +sAr, Çuv. +sır.....	289
2.1.1.8.1. Eski Türkçede	289
2.1.1.8.2. Klasik Moğolcada	290
2.1.1.8.3. Çuvaşçada	290
2.1.1.9. ET. +gAn, KM. +gAnA	290
2.1.1.9.1. Eski Türkçede	290
2.1.1.9.2. Klasik Moğolcada	291
2.1.1.10. ET. +gAy, KM. +kAy, ÇM. +gAy.....	291
2.1.1.10.1. Eski Türkçede	291
2.1.1.10.2. Klasik Moğolcada	291
2.1.1.11. ET. +kA, KM. +gay, +kay, Çuv. +kA, +hA.....	291
2.1.1.11.1. Eski Türkçede	292
2.1.1.11.2. Klasik Moğolcada	292
2.1.1.11.3. Çuvaşçada.....	292
2.1.1.12. ET. +ç, KM. +açi, +çi, Çuv. +ç, +ş.....	292
2.1.1.12.1. Eski Türkçede	292
2.1.1.12.2. Klasik Moğolcada	293
2.1.1.12.3. Çuvaşçada.....	293
2.1.1.13. ET. +çAk, KM. +çak, +çik.....	293
2.1.1.13.1. Eski Türkçede	293
2.1.1.13.2. Klasik Moğolcada	294
2.1.1.14. ET. +(A)gU, KM. +gUIA, ÇM. +uul.....	294
2.1.1.14.1. Eski Türkçede	294
2.1.1.14.2. Klasik Moğolcada	294
2.1.1.14.3. Çağdaş Moğolcada.....	295
2.1.1.15. KM. +tAy, Çuv. +tAy	295
2.1.1.15.1. Klasik Moğolcada	295
2.1.1.15.2. Çuvaşçada.....	295
2.1.2. İsimden Fiil Yapma Ekleri.....	296
2.1.2.1. ET. +Ad-, KM. +d-, +dA-, ÇM. +d-, +t-.....	296
2.1.2.1.1. Eski Türkçede	296
2.1.2.1.2. Klasik Moğolcada	296
2.1.2.1.3. Çağdaş Moğolcada	297
2.1.2.2. ET. +lA-, KM. +lA-, +nA-, ÇM. +lA-, +lO-, Çuv. +lA-	297
2.1.2.2.1. Eski Türkçede	297
2.1.2.2.2. Klasik Moğolcada	298
2.1.2.2.3. Çağdaş Moğolcada	298
2.1.2.2.4. Çuvaşçada	298

2.1.2.3. ET. +(A)r-, KM. +rA-, +lA-, Çuv. +Ar-	299
2.1.2.3.1. Eski Türkçede	299
2.1.2.3.2. Klasik Moğolcada	299
2.1.2.3.3. Çuvaşçada	300
2.1.2.4. ET. +rka-, KM. +rkA-, ÇM. +rhA-, +rhO-, Çuv. +ırha-, +ırka- ...	300
2.1.2.4.1. Eski Türkçede	300
2.1.2.4.2. Klasik Moğolcada	300
2.1.2.4.3. Çağdaş Moğolcada	301
2.1.2.4.4. Çuvaşçada	301
2.1.2.5. ET. +DA-, KM. +dA-, ÇM. +DA-, +DO-, Çuv. +tA-	301
2.1.2.5.1. Eski Türkçede	301
2.1.2.5.2. Klasik Moğolcada	301
2.1.2.5.3. Çağdaş Moğolcada	302
2.1.2.5.4. Çuvaşçada	302
2.1.2.6. ET. +kIr-, +gır-, KM. +kirA-, Çuv. +kır-, +hır-	302
2.1.2.6.1. Eski Türkçede	303
2.1.2.6.2. Klasik Moğolcada	304
2.1.2.6.3. Çuvaşçada	304
2.1.3. Fiilden İsim Yapma Ekleri	304
2.1.3.1. ET. -(X)g, KM. -g, ÇM. -g	304
2.1.3.1.1. Eski Türkçede	305
2.1.3.1.2. Klasik Moğolcada	305
2.1.3.1.3. Çağdaş Moğolcada	305
2.1.3.2. ET. -gUçI, KM. -gAçi, ÇM. -gç	306
2.1.3.2.1. Eski Türkçede	306
2.1.3.2.2. Klasik Moğolcada	306
2.1.3.2.3. Çağdaş Moğolcada	306
2.1.3.3. ET. -I, KM. -I, ÇM. -I	307
2.1.3.3.1. Eski Türkçede	307
2.1.3.3.2. Klasik Moğolcada	307
2.1.3.3.3. Çağdaş Moğolcada	307
2.1.3.4. ET. -mAk, KM. -mag, -meg, ÇM. -mAg, -mOg, Çuv. -mAk, -mAh .	308
2.1.3.4.1. Eski Türkçede	308
2.1.3.4.2. Klasik Moğolcada	308
2.1.3.4.3. Çağdaş Moğolcada	309
2.1.3.4.4. Çuvaşçada	309
2.1.3.5. ET. -gU, -kU, KM. -gU	309
2.1.3.5.1. Eski Türkçede	309
2.1.3.5.2. Klasik Moğolcada	310
2.1.3.6. ET. -m, KM. -m, Çuv. -m, -ım	310
2.1.3.6.1. Eski Türkçede	310
2.1.3.6.2. Klasik Moğolcada	311
2.1.3.6.3. Çuvaşçada	311
2.1.3.7. ET. -mA, KM. -mA, Çuv. -mA	311
2.1.3.7.1. Eski Türkçede	311

2.1.3.7.2. Klasik Moğolcada	312
2.1.3.7.3. Çuvaşçada	312
2.1.3.8. ET. -mXr, KM. -bUri, -mUri, ÇM. -bAr, -bOr, -vAr, -vOr, -mAr, -mOr, Çuv. -mîr	312
2.1.3.8.1. Eski Türkçede	312
2.1.3.8.2. Klasik Moğolcada	313
2.1.3.8.3. Çağdaş Moğolcada	313
2.1.3.8.4. Çuvaşçada	313
2.1.3.9. ET. -miş, KM. -mAl, ÇM. -mAl, Çuv. -miş, -miş'	314
2.1.3.9.1. Eski Türkçede	314
2.1.3.9.2. Klasik Moğolcada	314
2.1.3.9.3. Çağdaş Moğolcada	315
2.1.3.9.4. Çuvaşçada	315
2.1.3.10. ET. -(X)n, KM. -n	315
2.1.3.10.1. Eski Türkçede	315
2.1.3.10.2. Klasik Moğolcada	316
2.1.3.11. ET. -A, -I, -U, ÇM. -AA, -OO, Çuv. -A.....	316
2.1.3.11.1. Eski Türkçede	316
2.1.3.11.2. Çağdaş Moğolcada	316
2.1.3.11.3. Çuvaşçada	317
2.1.4. Fiilden Fiil Yapma Ekleri	317
2.1.4.1. ET. -(X)ş-, KM. -lçA-, Çuv. -ş-, -ş', -ış'.....	317
2.1.4.1.1. Eski Türkçede	318
2.1.4.1.2. Klasik Moğolcada	318
2.1.4.1.3. Çuvaşçada	318
2.1.4.2. ET. -GUr-, -kUr-, KM. -gUl-.....	319
2.1.4.2.1. Eski Türkçede	319
2.1.4.2.2. Klasik Moğolcada	319
2.1.4.3. ET. -l-, KM. -rA-, Çuv. -il-.....	319
2.1.4.3.1. Eski Türkçede	320
2.1.4.3.2. Klasik Moğolcada	320
2.1.4.3.3. Çuvaşçada	320
2.2. İSİM ÇEKİM EKLERİ	321
2.2.1. Çokluk Ekleri	323
2.2.1.1. ET. +lAr ~ KM. +nAr, ÇM. +nAr	328
2.2.1.2. ET. +An ~ KM +n.....	331
2.2.1.3. ET. +t ~ KM. +d	332
2.2.1.4. ET. +z ~ KM. +s	334
2.2.2. İyelik Ekleri.....	335
2.2.3. Hâl Ekleri	341
2.2.3.1. İlgi Hâli.....	341
2.2.3.1.1. Ekle İlgili Görüşler.....	341
2.2.3.1.2. Ekin Kullanım Özellikleri.....	344
2.2.3.1.2.1. Eski Türkçede	344
2.2.3.1.2.2. Klasik Moğolcada	344

2.2.3.1.2.3.	Çağdaş Moğolcada	345
2.2.3.1.2.4.	Volga Bulgarcasında	346
2.2.3.1.2.5.	Çuvaşçada	347
2.2.3.2.	Yükleme Hâli	348
2.2.3.2.1.	Ekle İlgili Görüşler	348
2.2.3.2.2.	Ekin Kullanım Özellikleri	349
2.2.3.2.2.1.	Eski Türkçede	349
2.2.3.2.2.2.	Klasik Moğolcada	349
2.2.3.2.2.3.	Çağdaş Moğolcada	350
2.2.3.2.2.4.	Çuvaşçada	351
2.2.3.3.	Yönelme Hâli	351
2.2.3.3.1.	Ekle İlgili Görüşler	351
2.2.3.3.2.	Ekin Kullanım Özellikleri	355
2.2.3.3.2.1.	Eski Türkçede	355
2.2.3.3.2.2.	Klasik Moğolcada	355
2.2.3.3.2.3.	Çağdaş Moğolcada	355
2.2.3.3.2.4.	Volga Bulgarcasında	356
2.2.3.3.2.5.	Çuvaşçada	356
2.2.3.4.	Bulunma Hâli	358
2.2.3.4.1.	Ekle İlgili Görüşler	358
2.2.3.4.2.	Ekin Kullanım Özellikleri	360
2.2.3.4.2.1.	Eski Türkçede	360
2.2.3.4.2.2.	Klasik Moğolcada	361
2.2.3.4.2.3.	Çağdaş Moğolcada	362
2.2.3.4.2.4.	Çuvaşçada	362
2.2.3.5.	Çıkma Hâli	364
2.2.3.5.1.	Ekle İlgili Görüşler	364
2.2.3.5.2.	Ekin Kullanım Özellikleri	368
2.2.3.5.2.1.	Eski Türkçede	368
2.2.3.5.2.2.	Klasik Moğolcada	368
2.2.3.5.2.3.	Çağdaş Moğolcada	368
2.2.3.5.2.4.	Volga Bulgarcasında	369
2.2.3.5.2.5.	Çuvaşçada	369
2.2.3.6.	Yön Gösterme Hâli	370
2.2.3.6.1.	Ekle İlgili Görüşler	370
2.2.3.6.2.	Ekin Kullanım Özellikleri	372
2.2.3.6.2.1.	Eski Türkçede	372
2.2.3.6.2.2.	Çağdaş Moğolcada	373
2.2.3.6.2.3.	Çuvaşçada	374
2.2.3.7.	Vasıta Hâli	374
2.2.3.7.1.	Ekle İlgili Görüşler	374
2.2.3.7.2.	Ekin Kullanım Özellikleri	375
2.2.3.7.2.1.	Eski Türkçede	375
2.2.3.7.2.2.	Klasik Moğolcada	376
2.2.3.7.2.3.	Çuvaşçada	376
2.2.3.8.	Birliktelik Hâli	377
2.2.3.8.1.	Ekle İlgili Görüşler	377

2.2.3.8.2. Ekin Kullanım Özellikleri.....	380
2.2.3.8.2.1. Eski Türkçede	380
2.2.3.8.2.2. Klasik Moğolcada	380
2.2.3.9. Eşitlik Hâli	380
2.2.4. Soru Ekleri	381
2.3. FİİL ÇEKİM EKLERİ	384
2.3.1. Türkçe ve Moğolcada Fiil Çekimi Özellikleri	384
2.3.2. Haber Kipleri.....	388
2.3.2.1. Geçmiş Zaman	388
2.3.2.2. Şimdiki Zaman.....	392
2.3.2.3. Geniş Zaman	393
2.3.2.4. Gelecek Zaman	395
2.3.3. Tasarlama Kipleri	397
2.3.3.1. Şart	397
2.3.3.2. İstek	398
2.3.3.3. Gereklilik.....	400
2.3.3.4. Emir	402
2.4. SIFATLAR.....	403
2.4.1. Sıfat Çeşitleri.....	403
2.4.1.1. Sayı Sıfatları	403
2.4.1.1.1. Asıl Sayı Sıfatları	404
2.4.1.1.2. Sıra Sayı Sıfatları	407
2.4.1.1.3. Topluluk Sayı Sıfatları	410
2.4.1.1.4. Üleştirme Sayı Sıfatları	411
2.4.1.1.5. Kesir Sayı Sıfatları	412
2.4.2. Sıfatlarda Pekiştirme.....	413
2.4.3. Sıfatlarda Derecelendirme	415
2.5. ZAMİRLER	418
2.5.1. Şahıs Zamirleri	419
2.5.2. İşaret Zamirleri	439
2.5.3. Soru Zamirleri	441
2.5.4. Dönüştürme Zamirleri.....	443
2.5.5. Belirsizlik Zamirleri	446

3.BÖLÜM

LEKSİKOLOJİ

3.1. ÖNCEKİ ÇALIŞMALARLA GENEL BİR BAKIŞ	449
3.1.1. Türkçedeki Moğolca Unsurlar Üzerine Yapılan Çalışmalar	456
3.1.1.1. Eski Türkçedeki Moğolca Unsurlar	457
3.1.1.2. Çuvaş Türkçesindeki Moğolca Unsurlar	459
3.1.1.3. Çağataycadaki Moğolca Unsurlar.....	463
3.1.1.4. Kumancadaki Moğolca Unsurlar	464
3.1.1.5. Osmanlıcadaki Moğolca Unsurlar	465
3.1.1.6. Anadolu Ağızlarındaki Moğolca Unsurlar	466
3.1.1.7. Azerbaycan Türkçesindeki Moğolca Unsurlar	466
3.1.1.8. Kırgız ve Kazak Türkçelerindeki Moğolca Unsurlar.....	468

3.1.1.9. Tatar ve Başkurt Türkçelerindeki Moğolca Unsurlar	468
3.1.1.10. Sibiryaya Türk Lehçelerindeki Moğolca Unsurlar	469
3.1.2. Moğolcadaki Türkçe Unsurlar Üzerine Yapılan Çalışmalar	470
3.1.3. Diğer Çalışmalar.....	473
3.2. ORTAK KELİMELELER LİSTESİ	479

4.BÖLÜM SÖZ DİZİMİ

4.1. KELİME GRUPLARI	634
4.1.1. İsim Tamlaması	634
4.1.2. Sıfat Tamlaması.....	639
4.1.3. Bağlama Grubu	644
4.1.4. Sayı Grubu	647
4.1.5. Ünlem Grubu.....	648
4.1.6. Edat Grubu	649
4.1.6.1. İsimler ve Zamirlerin Bazı Edatlarla Birlikte Kullanılırken Aldıkları Tamlayıcılar	650
4.1.6.1.1. “için” anlamı verenler.....	650
4.1.6.1.2. “önce” anlamı verenler	651
4.1.6.1.3. “sonra” anlamı verenler	653
4.1.6.1.4. “gibi” anlamı verenler	654
4.1.6.1.5. “kadar” anlamı verenler.....	656
4.1.6.1.6. “beri” anlamı verenler	657
4.1.6.1.7. “ile” anlamı verenler	658
4.1.6.1.8. “başka” anlamı verenler.....	659
4.1.6.1.9. “karşı” anlamı verenler.....	660
4.1.7. Tekrar Grubu	661
4.1.8. “saat” bildiren kelime gruplarındaki yapı farklılıkları	662
4.2. CÜMLE	663
4.2.1. Cümle yapısı.....	663
4.2.2. Fiil-Tamlayıcı İlişkileri.....	664
4.2.3. Cümlenin Öğeleri	674
4.2.3.1. Özne	674
4.2.3.2. Yüklem	675
4.2.3.3. Nesne	676
SONUÇ.....	678
KAYNAKÇA	688
ÖZET	717
ABSTRACT	718

KISALTMALAR

Eser ve Dergi Kısaltmaları

A	Altantülhüür (A.Mönhtsetseg, H.Delgermaa)
ABDD	Ali-baba ba Döçin Deeremçin (Tarih ve yer belirtilmemiş)
AH.	Atebet'ül-Hakayık
AOH	Acta Orientalia Hungarica
AÖ	Altan Öndög (Tarih ve yer belirtilmemiş)
APS	Aça Piça Sımahlıhı, Şupaşkar 1993
B.Kr	Bögtör Krazimodo
BCIM	Basic Course in Mongolian, Bloomington 1992 (J.G.Hangin)
CAJ	Central Asiatic Journal
CM	Chuvash Manuel, 1961 (J. G. Kruger)
ÇÇ-4	Çıvaş Çilhi 4, Şupaşkar 2000, (G.V.Lukoyahov, Yu.M.Vinogradov, A.R.Kul'yeva)
ÇÇ-6-7	Çıvaş Çilhi, 6-7, Şupaşkar 2000 (V. İ. Dimitriyev, V. A. Yegorova)
ÇRS	Çuvaşça Rusça Sözlük
ÇS-5	Çıvaş Sımahı 5, Şupaşkar 2000
ÇS-8	Çıvaş Sımahı 8, Şupaşkar 2000 (O. İ. Peçnikov, M. N. Peçnikova)
ÇSI	Çıvaş Sintaksisın İytivısem, Şupaşkar 1975 (İ. A. Andreyev)
ÇYDN	Çuvaşskiy Yazık Dlya Naçınayuşçih, Çeboksarı, 1991
DLT	Divanü Lügat'it-Türk
DTS	Drevnetyurksiy Slovar'
EUTS	Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü
GB	Gurvan Baavgay
GKM	Golden Key to Mongolian, Ulaanbaatar (?)
HK	Hırlı Kıpe, Şupaşkar 1983 (Vasilıy Alendey)

İÇY	İzuçayem Çuvaşskiy Yazık, Çeboksarı 1995 (G. A. Degtyarev)
JSFO	Journal de la Societe Finno Ougrienne
Kam.	Kamus-ı Türkî
KSz	Keleti Szemle
KTLG	Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Grameri I -Fiil- Basit Çekim
KTS	Kıpçak Türkçesi Sözlüğü
LMY	Learn Mongolian Yourself, Ulaanbaatar 1994 (Tsendürengiyn Terbiş)
MAT	Mongol-Angil Tol', Ulaanbaatar 2001 (Altangerel Damdinsüren)
Mau	Maugli (Tarih ve yer belirtilmemiş)
ME.	Mongol'skiy Slovar Mukaddimat al-adab
METPB	Mongolian-English-Türkish Phrase Book, Ulan Bator 2002 (A.Fatih Baş-Ebubekir Yıldızgörer)
MG	Mongolian Grammar, China 2001 (Rita Kullmann-D.Tsrenpil)
MHSGA	Mongol Hel Surah Garın Avlaga, Ulaanbaatar 2000 (T.Urañimeg)
MHTTT	Mongol Helniy Tovç Taylbar Tol', Ulaanbaatar 1966 (Ya. Tsevel)
MHUB	Mongol Helniy Unşih Biçig, Ulaanbaatar 2003 (Ts. Suvd-D.Nyamaa)
MHZT	Mongol Hel Züyn Taylbar, Ulaanbaatar 2000 (T.Urañimeg)
MK.	Mahmut Kaşgârî (DLT)
MNT	Manghol-un Niuça Toobça'an
NyK	Nyelvtudomanyi Közlemenyek
OA	Orhun Abideleri
OtsMH	Orçin Tsagiyn Mongol Hel Züy (Komisyon), (İlgili Bölüm: P. Byambasan), Ulaanbaatar 1997.
ÖTS	Ötüken Türkçe Sözlük
TDAY	Türk Dili Araştırmaları Yıllığı
TDED	Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi
TGS	Türk Gramerinin Sorunları
TMMTS	Türkçe-Moğolca, Moğolca-Türkçe Sözlük
TS	Türkçe Sözlük
Tsa	Tsasantsagaan "Pamukprens" (Tarih ve yer belirtilmemiş)
Tuhf.	Tuhfe

UAJb	Ural-Altaysche Jahrbücher
UÇYDR	Uçebnik Çuvaşskogo Yazıka Dlya Russkih, Çeboksarı 1992 (İ. A. Andreyev)
UHMEÇİ	Ulıp Halapışem Metni Esasında Çuvaşçada İsim, Ankara 2000 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hazırlayan: Feyzi Ersoy, Danışman: Prof. Dr. Ahmet B. Ercilasun).
UJ	Ungarische Jahrbücher
UMYa	Uçebnik Mongol'skogo Yazıka, Moskva 1952 (G.D.Sanceyeva)
Ü	Ünsgelein "Külkedisı" (Tarih ve yer belirtilmemiş)
ZDMG	Zeitschrift der Deutschen Morgenlandischen Gesellschaft

Dil ve Lehçe Kısaltmaları

Alt.	Altay Türkçesi
Azr.	Azerbaycan Türkçesi
Bşk.	Başkurt Türkçesi
Çağ.	Çağatay Türkçesi
ÇM.	Çağdaş Moğolca
Çuv.	Çuvaşça
EAT.	Eski Anadolu Türkçesi
EDT.	Eski Doğu Türkçesi
EM	Eski Moğolca
ET.	Eski Türkçe
EToh.	Eski Toharca
Ev.	Evence
Evk.	Evenkice
GT	Genel Türkçe
Hak.	Hakas Türkçesi
Hal.	Halaç Türkçesi

Halh.	Halha
Hor. Tü.	Horasan Türkçesi
Jap.	Japonca
Kalm.	Kalmukça
Karç-Blk.	Karaçay Balkar Türkçesi
Kıpç.	Kıpçakça
Kırg.	Kırgız Türkçesi
KK.	Kodeks Kumanikus
Kklp.	Karakalpak Türkçesi
Klm.	Kalmukça
KM.	Klasik Moğolca
Kor.	Korece
Krm.	Kırım Türkçesi
Kum.	Kumuk Türkçesi
Kzk.	Kazak Türkçesi
Mac.	Macarca
Man.	Mançuca
Moğ.	Moğolca
Mong.	Monguor ?
Nan.	Nanayca
Nog.	Nogay Türkçesi
O.Moğ.	Orta Moğolca
O.Türk.	Orta Türkçe
OM	Orta Moğolca
Orh.T.	Orhun Türkçesi
Osm.	Osmanlıca
Özb.	Özbek Türkçesi
Rus.	Rusça
S.Uyg.	Sarı Uygur Türkçesi
Şor. Tel.	Şor Teleüt
Tat.	Tatar Türkçesi
Trkm.	Türkmen Türkçesi

TTR.	Türkiye Türkçesi
Tuv.	Tuva Türkçesi
Türk.	Türkçe
Uyg.	Uygurca
VB.	Volga Bulgarcası
Y.Uyg.	Yeni Uygur Türkçesi
Yen.	Yenisey

Diğer Kısaltmalar

ay.	aynı
B	batı
BK	Bilge Kağan
bkz.	bakınız
Çev.	çeviren
C.	cilt
D	doğu
fiye	fiilden isim yapan ek
G	güney
K	kuzey
krş.	karşılaştır
KT	Köl Tigin
L	Lessing
M.Ö.	Milattan önce
M.S.	Milattan sonra
N	Nesne
Ö	Özne
ör.	örnek
PIAC	Permanent International Altaic Conference
s.	sayfa
T	Tonyukuk

TDK	Türk Dil Kurumu
TK	Temel Kelime
TKAE	Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü
TTK	Türk Tarih Kurumu
vb.	ve benzerleri
vs.	vesaire
Y	Yüklem
yay.	yayınları
yy.	yüzyıl

TEZDE KULLANILAN HARF KARAKTERLERİYLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

ESKİ TÜRKÇE İÇİN KULLANILAN İŞARETLER

TEZDE KULLANILAN	ARAŞTIRMACILARCA KULLANILAN İŞARETLER
ç	<p>č (Ramstedt 1957; Räsänen 1969; Clark 1977; Róna-Tas 1991, 1998; Şçerbak 1997; Starostin vd 2003)</p> <p>ç (KB; DLT; Temir 1955; Clauson 1972; Gülensoy 1984, 1994; Gabain 1995; Tekin 2000; Erdal 2004)</p>
d	<p>d (Poppe 1965; Barutçu 1992; Gabain 1995; Tekin 2000; Starostin vd 2003; Erdal 2004)</p> <p>ḍ (Clauson 1972)</p> <p>ḏ (Räsänen 1969)</p> <p>dh (DLT)</p> <p>ḏ (KB)</p>
e	<p>e (Temir 1955; Poppe 1965; Róna-Tas 1991; Gülensoy 1994; Tekin 2000; Starostin vd 2003)</p> <p>ä (Ramstedt 1957; Poppe 1965; Doerfer 1988; Róna-Tas 1991; Caferoğlu 1993; Gülensoy 1994; Gabain 1995; Tekin 2000; Erdal 2004)</p> <p>ę (Starostin vd 2003)</p>
g (art damak)	<p>g (DLT; Tekin 2000)</p> <p>ǰ (DLT; Clauson 1972)</p> <p>ḡ (KB, Temir 1955; Gülensoy 1984; Gabain 1995; Ceylan 1997; Tekin 2003c)</p> <p>γ (Poppe 1965; Räsänen 1969; Gülensoy 1973; Róna-Tas 1991; Şçerbak 1997)</p> <p>ʎ (Ramstedt 1957; Starostin vd 2003)</p>
i	<p>ï (Poppe 1965; Gülensoy 1973; Şçerbak 1997; Róna-Tas 1998; Tekin 2003a; Erdal 2004)</p> <p>ı (Temir 1955; Clauson 1972; Gabain 1995; Gülensoy 1994)</p> <p>î (Starostin vd 2003)</p>

	y (Ramstedt 1957; Räsänen 1969)
i	é (Róna-Tas 1998) (<i>yégirmi</i>), Hamilton
k (art damak)	q (Ramstedt 1957; Poppe 1965; Gülensoy 1973; Róna-Tas 1991; Şçerbak 1997; Tekin 2003a) k (Barutçu 1992; Clauson 1972; Tekin 2000; Erdal 2004) ķ (Temir 1955; Gülensoy 1974a; Gabain 1995; Tekin 2003c)
ŋ	nǧ (DLT)
ş	š (Ramstedt 1957; Räsänen 1969; Şçerbak 1997; Tekin 2003a; Erdal 2004) š (Clauson 1972)
v	v (Clauson 1972) v (KB) w (Tekin 2003a)
y	j (Ramstedt 1957; Starostin vd 2003) y (Clauson 1972; Róna-Tas 1998; Tekin 2003a; Erdal 2004)

ÇUVAŞÇA İÇİN KULLANILAN İŞARETLER

TEZDE KULLANILAN	KİRİL	ARAŞTIRMACILARCA KULLANILAN İŞARETLER
İ	ă	ă (Krueger 1961; Tekin 2003a; Poppe 1965; Hovdhaugen 1975; Róna-Tas 1975; Eren 1999...) İ (Tekin 2003m; M.Yılmaz 1996; E. Yılmaz 1997; 2000) ə (Ramstedt 1957; Räsänen 1969) ə (Gülensoy 1973) Ъ (Starostin vd 2003)
İ	ě	ě (Krueger 1961; Tekin 2003a; Poppe 1965; Eren 1999...) İ (Tekin 2003m; M.Yılmaz 1996; E. Yılmaz 1997, 2000) ə (Starostin vd 2003; Räsänen 1969) ə ^w (Starostin vd 2003) ə (Paasonen 1950; Gülensoy 1973)
u	y	o (Starostin vd 2003) u (Ceylan 1997; M.Yılmaz 1996; E. Yılmaz 2000) θ (Paasonen 1950)
i	ы	ı (Ceylan 1997; M.Yılmaz 1996; E. Yılmaz 2000) ı (Starostin vd 2003) і (Räsänen 1969)
ç	ч	č (Krueger 1961; Tekin 2003a; Starostin vd 2003...) ç (Ceylan 1997; M.Yılmaz 1996; E. Yılmaz 2000)
ş	ç	š (Paasonen 1950; Ramstedt 1957; Krueger 1961; Räsänen 1969; Róna-Tas 1982; Ceylan 1997; Eren 1999; Tekin 2003a; Starostin vd 2003...) š (M.Yılmaz 1996; Ersoy 2004)
ş	Ш	š (Krueger 1961; Räsänen 1969; Starostin vd 2003...) ş (Ceylan 1997; M.Yılmaz 1996; E. Yılmaz 2000)
h	x	x (Krueger 1961; Tekin 2003a; Starostin vd 2003...) h (Ceylan 1997; E. Yılmaz 2000; Tekin 2003m)
y	Й	ј (Räsänen 1969)

MOĞOLCA İÇİN KULLANILAN İŞARETLER

TEZDE KULLANILAN	ARAŞTIRMACILARCA KULLANILAN İŞARETLER
e	ä (Starostin vd 2003)
c	ç (Eren 1999) j (Jorigt 2002) j (Tekin 2003a) ž (Räsänen 1969; Poppe 1994; Starostin vd 2003)
ç	č (Ramstedt 1957; Clark 1977; Nagy 1997; Jorigt 2002; Tekin 2003f; Starostin vd 2003) ç (Poppe 1994; Eren 1999; Lessing 2003)
g (art damak)	g (Lessing 2003) ğ (Temir 1955; Gülensoy 1974a; Nagy 1997; Tekin 2003ı) γ (Räsänen 1969; Nagy 1997; Jorigt 2002; Tekin 2003a) g (Eren 1999; Poppe 1994) ğ (Eren 1999) γ (Poppe 1994)
h	h (Lessing 2003) k (Temir 1955) q (Poppe 1994; Räsänen 1969; Eren 1999; Jorigt 2002; Tekin 2003ı; Starostin vd 2003) x (Jorigt 2002; Starostin vd 2003)
y	j (Starostin vd 2003) y (Poppe 1994)
ng	ng (Lessing 2003) ŋ (Räsänen 1969; Poppe 1994)
-ay	-ai (Räsänen 1969; Poppe 1994, Erdal 1991) -ay (Lessing 2003)